

SVATÁ ŘÍŠE ŘÍMSKÁ	1212 FRIDRICH II.	BOJE O TRŮN	1273 RUDOLF HABSBURSKÝ	ZAČ. STOLETÉ VÁLKY 1337
FRANCIE	1215 VELKÁ LISTINA SVOBOD			ZAČ. STOLETÉ VÁLKY 1337
ANGLIE				
PYRENEJSKÝ POL.				
MUSLIMOVÉ				
SLOVANÉ		POČÁTEK ÚTOKŮ TATARŮ NA KYJEVSKOU RUS		
ČESKÉ ZEMĚ	1198 KRÁL PŘEMYSL OTAKAR I. 1212 ZLATÁ BULA SICILSKÁ	1278 BITVA NA MORAVSKÉM PŮLI	1306 VYMĚŘENÍ PŘEMYSLŮVŮ 1310 NÁSTUP LUCEMBURKŮ	1344 ARCIBISKUP 1346 KAREL IV. KRÁLE
	1200	1250	1300	

USTANOVENÍ ČASLAVSKÉHO SNĚMU

Čtyři pražské artikuly byly přijaty jako zákon v tomto znění:

Najprvé, aby slovo božie po kráľovství Českém svobodně bez překazy od křesťanských kněží bylo zvěstováno a kázáno.

Druhé, aby velebná svátost těla a krve pána našeho Jesu Krista pod oběma způsobama chleba a vína všem věrným křesťanům starým i mladým svobodně byla rozdávana, podle jeho ustanovení a přikázání.

Třetí, že mnozí a mnozí světským řádem panují nad velikým zbožím tělesným proti Kristovu přikázání a na překazu svému kněžskému úřadu a k veliké škodě stavu světského, aby takovým kněžím to neřádné panování odjato a staveno bylo, a aby podle čtení nám příkladně živi byli k stavu Kristovu a apoštolskému.

Čtvrté, aby všichni hřiechové zjevné smrtedlní, a jiní neřádné zákonu božímu odporní, řádem a rozumně od těch, jenž úřad k tomu mají, v každém stavu byli stavováni a kázáni.

Další důležité ustanovení sněmu bylo toto: *Abychom krále Sigmunda Uherského, jímž sme a jeho pomocníky najvíce zavedeni, i všecko kráľovstvie České jeho bezpravím a ukrutenstvím škodlivosti došlo převeliké, za krále ani za pána dědičného koruny České, jež se jest tů nehodnosti sám znehodnil, nikoli nepřijímali ani jměli.*

Na časlavském sněmu byla zvolena dočasná vláda ve složení: 8 měšťanů, 7 rytířů, 5 pánů.

Rozsah území ovládaného Zikmundem Lucemburským v roce 1436

Při obléhání hradu Rabí přišel Žižka o druhé oko.

přijímání pod obojí výměnou za to, že husité budou souhlasit s nástupem Zikmunda Lucemburského na český trůn. A tak byl téhož roku Zikmund znovu korunován českým králem. Král český, uherský a římský se ze své poslední koruny, která mu však jako jediná náležela dědičně, netěšil dlouho. Zemřel už příštího roku a s ním vymřeli Lucemburkové po meči.

- Co bylo bezprostřední příčinou propuknutí husitských válek?
- Kdo měl po smrti Václava IV. právoplatný nárok na trůn? Získal ho někdy?
- Co bylo dohodnuto na časlavském zemském sněmu? Co z toho pokládáte za nejdůležitější nebo nejzajímavější a proč?
- Vyprávějte o vojenských akcích husitů. Co vás nejvíc zaujalo? Proč?
- Proč nakonec bojovali proti radikálním husitům nejen katolíci, ale i umírnění husité?
- Jak dopadla jednání na koncilu v Basileji?
- Ve kterém roce vymřeli Lucemburkové po meči?
- Zkuste porovnat postoj kostnického koncilu k Janu Husovi a postoj basilejského koncilu k husitům. Cítíte nějaký rozdíl? V čem?

SHRNUTÍ

Doba husitská byla velmi neklidná. Bezpochyby máte v paměti, že se v té době neválčilo jen u nás, probíhala zároveň stoletá válka. V této kapitole jste se dozvěděli, co k husitským válkám vedlo, jaký měly průběh i jak skončily. Důležité je uvědomit si, že i když husitské války přinesly – jako každá válka – českým zemím hospodářský a kulturní úpadek a České království mělo jako „kacířská země“ i později složité mezinárodní postavení, měly také pozitivní dopad: bylo to poprvé v dějinách, kdy musela katolická církev oficiálně uznat jiný názor na nějakou náboženskou otázku (přijímání pod obojí). To bylo nesporné vítězství husitů. V oddíle *Raný novověk* se dozvíte, že o sto let později znamenalo husitské hnutí inspiraci pro veliké společenské změny.

- Zopakujte si, jak souvisejí počátky husitství s problémy papežství a církve.

1355 KAREL IV. CÍSAŘEM	1414–1418 KONCIL V KOSTNICI	1453 KONEC STOLETÉ VÁLKY	1519 KAREL V.
1378 T. KARLA IV.	1415 UPÁLEN HUS	1453 KONEC STOLETÉ VÁLKY	1485 NÁSTUP TUDORŮVŮ
1386 JAGELLONCI V POLSKU	1419–1436 HUSITSKÉ VÁLKY	1453 DOBYTÍ KONSTANTINOPOLE	1485 NÁSTUP TUDORŮVŮ
1378 T. KARLA IV.	1415 UPÁLEN HUS	1458 JIŘÍ Z PODĚBRAD	1485 NÁSTUP TUDORŮVŮ
		1471 NÁSTUP JAGELLONCŮ	NÁSTUP HABSBURKŮ
			1500

- Proč byl svolán kostnický koncil? O čem všem se tam jednalo? Jaký výsledek tato jednání měla?
- Jakou roli hrál Zikmund Lucemburský na koncilu v Kostnici? Co všechno jste o tomto panovníkovi mohli zjistit v souvislosti s husity? Proč ho husité odmítali jako českého krále?
- Zkuste Zikmunda porovnat s jeho starším bratrem Václavem IV. Kdybyste si mezi těmito dvěma panovníky vybrat krále, kterému byste dali přednost? Proč?
- Zikmundem vymřeli Lucemburkové po meči. České země se tak dostaly do stejné situace jako po zavraždění Václava III. Vzpomeňte si, jak se situace řešila tehdy, a zkuste vymyslet, co se asi bude dít teď.
- Zopakujte si, co víte o Turcích v 15. století.

SLOVNÍČEK

anarchie – bezvládní, zmatek	husitů a basilejským koncilem o podmínkách smíru
artikul – článek	lichva – půjčování peněz na velmi vysoký úrok
defenestrace – svržení, vyhození z okna	mistr – ve středověku učitel na univerzitě (vysoké škole); s tímto pojmem jste se setkali už při výkladu o českých
glejt – průvodní listina, kterou vydával většinou panovník, ale i šlechtic, a která zaručovala držitelovi bezpečnost při pobytu nebo cestě na území spadajícím pod pravomoc toho, kdo glejt vydal	radikální – rozhodný, přímočarý, často až bezohledný
kompaktátum – úmluva mezi zástupci	rektor – osoba stojící v čele univerzity

VÝSLOVNOST A SKLOŇOVÁNÍ

artikul [artykul]
kompaktáta, 2. p. kompaktát (množné číslo stř. rodu)

DOBA PODĚBRADSKÁ A JAGELLONCI

Ladislav Pohrobek

Zikmund Lucemburský sice zemřel bez dědice, ale měl dceru provdanou za rakouského vévodu **Albrechta Habsburského**. Ten se po Zikmundově smrti ujal vlády, ale sám zemřel už v roce 1439. Jeho manželka byla v té době těhotná. A protože se syn **Ladislav** narodil až po otcově smrti, získal přízvisko **Pohrobek**.

Ladislav Pohrobek zdědil korunu českou i uherskou, ale jako dítě samozřejmě nemohl vládnout. V **Uhrách**, kam se s ním matka uchýlila, protože se tam cítila bezpečněji než v kacířských Čechách, se stal **správcem království Jan Hunyadi** [huňady], schopný vojevůdce i politik, který pocházel z neurozené rodiny. Teprve on získal za zásluhy šlechtický titul. V Čechách naproti tomu vznikly krajské spolky šlechty a měst nazývané **landfrýdy**, v jejichž čele stáli volení hejtmané. Landfrýdy se staraly zejména o udržení pořádku a bezpečnosti v zemi. Do čela silného svazu východočeských landfrýdů se dostal **kališnický šlechtic Jiří z Poděbrad**. Ten se také v roce 1452 stal **správcem Českého království**. Hned následujícího roku sice přiměl Ladislava přijet do Prahy a nechat se korunovat českým králem, ale Ladislav pak opět odcestoval do Uher a české země nadále spravoval Jiří. V roce 1457 domluvil Jiří Ladislavův sňatek s francouzskou princeznou. Svatba se měla odehrát v Praze, a tak musel Ladislav podruhé navštívit Čechy. Ke

Ladislav Pohrobek

V době Ladislava Pohrobka byla v Čechách, zvláště v porovnání s husitským obdobím, všeho hojnost a dostatek. Proto se ujalo rčení „za krále holce byla za groš ovce“.

Králem holcem byl samozřejmě míněn Ladislav. Vysvětlete proč. Kdo je to holec? A co holka?

Výše uvedené rčení není úplně pravdivé, protože sto ovcí stálo kopek grošů. Zjistěte, kolik je kopa, a vypočítejte, kolik tedy vlastně ovcí stála.

Víte, kolik je tucet?

SVATÁ ŘÍŠE ŘÍMSKÁ	1212 FRIDRICH II.	BOJE O TRŮN	1273 RUDOLF HABSBUŘSKÝ	ZÁČ. STOLETÉ VÁLKY 1337	1355 KAREL IV. CÍSAŘEM	1414–1418 KONCIL V KOSTNICI	1453 KONEC STOLETÉ VÁLKY	1519 KAREL V.
FRANCIE				ZÁČ. STOLETÉ VÁLKY 1337			1453 KONEC STOLETÉ VÁLKY	
ANGLIE	1215 VELKÁ LISTINA SVOBODY						1485 NÁSTUP TUDOROVŮ	
PYRENEJSKÝ POL.							DOBYTÍ GRANADY 1492	1516 NÁSTUP HABSBUŘSKÝCH
MUSLIMOVÉ		POČÁTEK ÚTOKŮ TATARŮ NA KYJEVSKOU RUS					1453 DOBYTÍ KONSTANTINOPOLÉ	BITVA U MOHAČE 1526
SLOVANÉ							1480 IVAN III. PORAZIL TATARY	
ČESKÉ ZEMĚ	1198 KRÁL PŘEMYSL OTAKAR I. 1212 ZLATÁ BULA SICILSKÁ	1278 BITVA NA MORAVSKÉM PŮLI	1306 VYMĚNĚNÍ PŘEMYSLOVCŮ 1310 NÁSTUP LUCEMBUŘKŮ	1344 ARCIPIŠKOPŮV 1346 KAREL IV. KRÁL	1386 JAGELLONCI V POLSKU	1415 UPÁLEN HUS 1419–1436 HUSITSKÉ VÁLKY	1458 JIŘÍ Z PODĚBRAD 1471 NÁSTUP JAGELLONCŮ	NÁSTUP HABSBUŘKŮ 1526
	1200	1250	1300	1350	1400	1450	1500	

MÍRY VE STŘEDOVĚKU

Míry byly ve středověku odvozovány od rozměrů lidského těla. Nejčastějšími mírami byly píď, loket a sáh.

- ✓ Zjistěte, kolik je to centimetrů.
 - ✓ Už víte, co znamená, když vám někdo řekne „však uvidíš, zač je toho loket“?
- Ve středověku se používaly i váhové, objemové a plošné jednotky, které už neznáme, například věrtel, jitro nebo lot.
- ✓ Zkuste je vyhledat a také převést na současné jednotky.
 - ✓ Kdy byla zavedena metrická soustava? Jak vznikla? Znáte její základní jednotky? Používají ji všechny státy? Pomůže vám vyučující fyziky.

Smrt Ladislava Pohrobka byla po staletí záhadou. Spekulovalo se o moru, otravě botulotoxinem ze zvěřiny i o tom, že ho záměrně otrávil Jiří z Poděbrad. Moderní průzkumy Ladislavových kostí prokázaly, že zemřel na velmi vzácnou formu leukemie.

- ✓ Co je to botulotoxin? Proč se nesmí jíst maso, které má divnou barvu nebo vůni? Pomůže vám vyučující přírodopisu a chemie.
- ✓ Co je leukemie? Dá se léčit? Jak? Poradit vám může vyučující přírodopisu.

Jiří z Poděbrad

sňatku však nedošlo, protože sedmnáctiletý král **náhle zemřel**. A protože neměl ani sourozence, ani žádné potomky, byla situace mnohem komplikovanější, než když zemřel jeho děd.

- Jak se vyřešil nástupnický problém po smrti Zikmunda Lucemburského? Podobá se toto řešení v něčem situaci po smrti Václava III.?
- Kterým zemím měl Ladislav Pohrobek vládnout? Jak byly tyto země spravovány v době jeho nezletilosti?
- Ladislav neměl (kromě matky) žádného žijícího příbuzného. Napadá vás nějaký způsob, jak mohl být obsazen uherský nebo český trůn (nebo oba zároveň)?

Jiří z Poděbrad

Oba státy, České království i Uhry, vyřešily nástupnictví stejně: **nového krále si zvolily**. V Čechách byl v roce 1458 zvolen králem **Jiří z Poděbrad**. Protože uherský správce Jan Hunyadi mezitím zemřel, zvolili v Uhrách králem jeho syna **Matyáše Hunyadiho**, známého pod jménem **Korvín**.

Václav Brožík namaloval i obraz volby Jiřího z Poděbrad českým králem. Volba se odehrávala na radnici Starého Města pražského. Najděte Jiřího na obraze.

Jiříkovi ke zvolení pomohly jeho výjimečné vladařské schopnosti, které osvědčil už jako zemský správce. Po celou dobu své vlády se však potýkal s několika problémy:

Původ: Jiří z Poděbrad byl „pouze“ šlechtic. Musíme si uvědomit, že ve středověku byl rozdíl mezi královským a šlechtickým rodem skoro stejně propastný jako mezi šlechticem a prostým člověkem. I když byl korunovaným králem, ostatní šlechtici ho brali spíše jako „prvního mezi rovnými“. Volený král, tedy „král z vůle lidu“, měl mnohem menší autoritu než král dědičný, tedy „král z vůle Boží“. Zapamatujte si to, ještě se s podobnou situací setkáme.

Náboženství: Jiří byl kališník, husita, tedy v očích většiny Evropy a části svých poddaných kacíř. Navíc vládl „dvojím lidu“ – kališníkům a katolíkům – a musel mezi nimi udržovat klid.

Matyáš Korvín: uherský král a Jiřího zeť (manžel jeho dcery Kateřiny) usiloval o českou korunu, a protože byl na rozdíl od Jiřího katolík, měl podporu papeže.

Přes tyto problémy dokázal Jiří z Poděbrad ve složitých podmínkách vládnout rozvážně a počínat si takticky. Sám byl sice kališník, ale jeho druhá manželka byla katolička a mezi katolíky si vybíral také svoje rádce, a tak v Čechách žili vedle sebe kališníci i katolíci poměrně spokojeně. Taková situace se ovšem nelíbila **papeži**, který původně doufal, že Jiří po korunovaci přestoupí na katolickou víru. Když bylo jasné, že se tak nestane, prohlásil papež **basilejská kompaktata za zrušená a českého krále za kacíře**. Dokonce proti němu vyhlásil **křížovou výpravu**.

Jiří si jako obratný politik začal okamžitě hledat spojence. Vypravil **poselstvo**, které mělo získat evropské panovníky pro Jiřího myšlenku **mírového svazu**. Panovníci, kteří by na návrh přistoupili, se měli zavázat, že proti sobě **nebudou válčit** a vzájemné spory budou řešit pouze **diplomatickou cestou**. Plán měl zajistit Evropě **mír a obranu před tureckým nebezpečím** (Turci, jak víte, nedlouho předtím dobyli Konstantinopol). Na Jiřího návrh však nikdo nepřistoupil, mimo jiné proto, že Jiří nebyl katolík, a také protože se západoevropští panovníci domnívali, že jim turecké nebezpečí nehrozí.

Spor mezi českým králem a papežem povzbudil přirozeně i Jiřího domácí nepřátele. Katolická šlechta a města zahájily proti králi **odboj**. Do čela křížáckého tažení vyhlášeného proti Čechám se postavil **Matyáš Korvín**. Jiří z Poděbrad ho sice v bitvě u Vilémova zabil, ale jakožto svého bývalého zetě (Jiřího dcera zemřela krátce po svatbě s Matyášem při porodu) ho velkoryse propustil na svobodu. Matyáš se však obratem nechal v Olomouci Jiřího protivníky **zvolit českým králem**.

Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem po bitvě u Vilémova zachytil český malíř Mikoláš Aleš.

V této situaci si Jiří z Poděbrad uvědomoval, že nemůže pro své syny zajistit následnictví trůnu. Proto jej nabídl polskému královskému rodu **Jagellonců**. Nedlouho poté v roce 1471 **nečekaně zemřel**.

- Jak se stal Jiří z Poděbrad českým králem? Je na tomto způsobu něco neobvyklého? Setkali jste se už někde (v jiné době, jiné zemi) s volbou krále?
- Co komplikovalo Jiřímu z Poděbrad vládu? Co z toho pokládáte za největší komplikaci? Proč?

Český stát za Jiřího z Poděbrad

Z ČECH AŽ NA KONEC SVĚTA

Členem poselství, které vypravil Jiří z Poděbrad do Evropy, byl také rytíř Václav Šašek z Bířkova. Svoje zážitky z dvouletého putování vypsal v pamětech, které nazval *Deník Václava Šaška z Bířkova o jždě a putování Lva z Rožmitálu z Čech až na konec světa*. Koncem světa byl míněn nejzápadnější mys Portugalska. Dál už podle znalostí v této době (1465–1467) žádná pevnina neležela, pouze ostrovy. Amerika byla totiž objevena až za třicet let. Podle tohoto cestopisu napsal Alois Jirásek knihu *Z Čech až na konec světa*.

- ✓ Přečtěte si buď přímo deník Václava Šaška z Bířkova, nebo Jiráskovu knihu, a zakreslete si na mapu trasu poselstva. Češi na svých cestách zažili zajímavé příhody. Dočtete se i o tom, jak čeští páni lámali dřevce na turnajích k všeobecnému údivu obecnstva.

- ✓ Zjistěte, do kterých mezinárodních organizací vstoupila Československá (později Česká) republika po roce 1989. Které z těchto organizací se nevíce blíží Jiřího myšlenka mírového svazu?

SVATÁ ŘÍŠE ŘÍMSKÁ	1212 FRIDRICH II.	BOJE O TRŮN	1273 RUDOLF HABSBUŘSKÝ	ZÁČ. STOLETÉ VÁLKY 1337	1355 KAREL IV. CÍSAŘEM	1414-1418 KONCIL V KOSTNICI	1453 KONEC STOLETÉ VÁLKY	1519 KAREL V.
FRANCIE	1215 VELKÁ LISTINA SVOBOD			ZÁČ. STOLETÉ VÁLKY 1337			1453 KONEC STOLETÉ VÁLKY	1485 NÁSTUP TUDORŮVŮ
ANGLIE								DOBYTÍ GRANADY 1492
PYRENEJSKÝ POL.								1516 NÁSTUP HABSBUŘSKÉ BITVA U MOHÁČE 1526
MUSLIMOVÉ		POČÁTEK ÚTOKŮ TATARŮ NA KYJEVSKOU RUS						
SLOVANÉ								
ČESKÉ ZEMĚ	1198 KRÁL PŘEMYSL OTAKAR I. 1212 ZLATÁ BULA SICILSKÁ		1278 BITVA NA MORAVSKÉM PŮLI	1306 VYMĚNĚNÍ PŘEMYSLOVŮ 1310 NÁSTUP LUCEMBURKŮ	1344 ARCOBISKUPSTVÍ	1378 † KARLA IV.	1415 UPALEN HUS 1419-1436 HUSITSKÉ VÁLKY	1458 JIŘÍ Z PODĚBRAD 1471 NÁSTUP JAGELLONCŮ
	1200	1250	1300	1350	1400	1450	1500	

MAJESTÁT VLADISLAVA JAGELLONSKÉHO O DCEŘI ANNĚ JAKO DĚDIČCE ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ

Vladislav Jagellonský myslel i na nejhorsí. Pro případ, že by jeho – tehdy ještě maličký – syn Ludvík zemřel, vydal majestát, v němž ustanovil dědičkou svou dceru Annu. Český trůn tedy mohl být zděděn i po ženské linii. Aby s tímto ustanovením česká šlechta souhlasila, musel Vladislav vydat ještě jeden majestát, v němž se mimo jiné pravilo: ...Dále také přitřikáme království Českému, že dcery naší kněžny Anny zamluviti a vdáti nemáme bez rady a vědomí téhož království, poněvadž v tom království, jakož nahoře dočteno jest, dědí.

Proč musel Vladislav na toto ustanovení přistoupit?

- Jaké byly vztahy mezi Jiřím a Matyášem Korvínem?
- Jiří z Poděbrad i Matyáš Korvín byli oba volení králové. Přesto měli oba nejen ve své zemi, ale i z mezinárodního hlediska jiné postavení. V čem a proč?
- Proč myslíte, že byl Jiří z Poděbrad přesvědčen, že nemůže svým synům předat vládu?
- Zopakujte si vše, co víte o Jagelloncích.

Za Vladislava Jagellonského vznikl v Čechách zvláštní umělecký sloh, vladislavská gotika. (O gotice se více dozvíte v další kapitole.) Krásnou ukázkou tohoto slohu je Vladislavský sál na Pražském hradě; je dlouhý 62 m, široký 16 m a vysoký 13 m. Od roku 1934 se ve Vladislavském sále volí prezident republiky, který zde skládá i slib.

Vladislav Jagellonský

Zjistěte, jakou přezdívku měl Vladislav Jagellonský a jak k ní přišel.

Vladislav Jagellonský

Vladislav Jagellonský, který se stal v roce 1471 českým králem, byl vnukem onoho pokřtěného litevského velkoknížete Jagiella-Vladislava, zakladatele rodu Jagellonců, kterého už znáte. Vladislav byl také zvolen zemským sněmem, jako předtím Jiří z Poděbrad, ale na rozdíl od Jiřího pocházel z královského rodu a byl katolík, a proto měl mnohem výhodnější postavení. I tak ovšem nastupoval do složitých poměrů. Stejně jako jeho předchůdce se stal **králem dvojího lidu** a země navíc už vlastně jednoho krále měla – **Matyáše Korvína**. Ten se královské koruny nechtěl vzdát. Po několika letech bojů panovníci uzavřeli dohodu a **vládu si rozdělili**: Vladislav panoval v Čechách, Matyáš v takzvaných vedlejších zemích Koruny české – na Moravě, ve Slezsku a v Lužici.

Vladislav Jagellonský měl mírnou, laskavou povahu. Nedovedl tvrdě bojovat za královská práva a prosazovat svou vůli. Toho využívala šlechta k získání většího vlivu a **královská moc slábla**. Ač sám katolík, ke kališníkům se Vladislav choval smířlivě. Katolíci se sice domnívali, že když je král katolík, získají ve státě převahu, ale nakonec byl za Vladislavova přispění mezi katolíky a kališníky v roce 1485 uzavřen **kutnohorský mír**, který zrovnoprávňoval obě náboženství. Katolíci uznali basilejská kompaktata za zemský zákon a tím v českých zemích začalo **období vzájemné náboženské snášenlivosti**, která trvala v zásadě až do začátku třicetileté války (tedy do roku 1618).

Záhy se vyřešila i situace s Matyášem Korvínem. Ten totiž v roce 1490 zemřel bez dědice, a tak Vladislav nejen k Čechám opět **připojil vedlejší země Koruny české**, ale byl **zvolen i uherským králem**. Brzy nato se královský dvůr přestěhoval do uherského **Budína**. Za Vladislavovy vlády došlo také poprvé k **zapsání zemského práva**: v roce 1500 bylo vydáno **Vladislavské zřízení zemské**.

- V čem měl Vladislav Jagellonský jednodušší pozici než Jiří z Poděbrad?
- Jaké problémy Vladislav po Jiřím „podědil“? A jak je vyřešil?
- Co pokládáte za nejdůležitější události vlády Vladislava Jagellonského? Proč?
- Zopakujte si, co víte o Ferdinandovi Aragonském a Isabele Kastilské. Připomeňte si, co jste se dozvěděli o tureckém sultánovi Süleymanovi Nádherném.

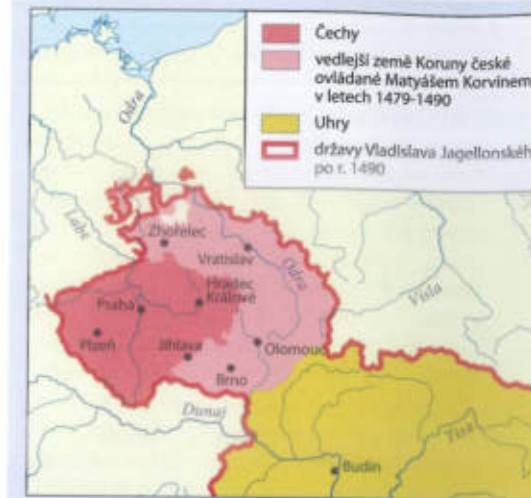

Král Ludvík Jagellonský

Ludvík Jagellonský

Syn Vladislava Jagellonského Ludvík nastoupil v roce 1516 po otcově smrti. Stejně jako Vladislav sídlil v Budíně. Uhry byly totiž ohrožovány narůstajícím tureckým nebezpečím a Ludvík musel věnovat velmi mnoho sil jejich obraně. Když roku 1526 vtrhl do Uher obávaný turecký sultán **Süleyman Nádherný**, postavil se Ludvík jeho obrovské přesile v **bitvě u Moháče** v jižních Uhrách. Ludvíkovo vojsko bylo zahnáno na útěk a mladý král se po pádu z koně utopil v bažině. A protože dosud neměl děti, muselo České království už poněkoli káté hledat nového krále. Uhry na tom byly podobně.

V řešení toho, jak obsadit osiřelý český (a také uherský) trůn už jste více než zběhlí, a tak je vám při pohledu na rodokmen na straně 136 jasné, že nejpravděpodobnějším kandidátem byl Ludvíkův švagr, **Ferdinand Habsburský**. V Uhrách a ve vedlejších zemích Koruny české (Morava, Slezsko, Lužice) uznali Ferdinandovy nároky a přijali ho jako **krále dědičného**. Ale Češi si prosadili, že budou **krále volit**. Z učiva o Jiřím z Poděbrad si pamatujete, jaký je rozdíl v postavení krále dědičného a krále voleného. Právě proto Češi chtěli, aby byl Ferdinand zvolen, nikoli přijat. V Čechách totiž převažovalo kališnické obyvatel-

Český stát za vlády Jagellonců

Bitva u Moháče

ZENA VE STŘEDOVĚKU

Psát o postavení ženy ve středověku není jednoduché. Lišilo se jak v různých zemích, tak v různých dobách. Setkali jste se s několika ženami, které dosáhly významného postavení, řídily království a ovlivňovaly kulturu. To však byly výjimky. Obecně byla žena ve středověku ve všech společenských vrstvách podřízena muži, což vycházelo z faktu, že muž byl živitelem rodiny a také jejím ochráncem. Žena zajišťovala chod rodiny „zevnitř“, dá se říci, že byla „manažerkou domácnosti“. To obnášelo nejen běžné domácí práce – vaření, praní, úklid, péči o děti a podobně, ale také zajištění oděvu pro celou rodinu (upříst nitě, utkat látku a ušít šaty), přípravu mléčných výrobků (tvarohu, sýra, másla – z mléka, které sama musela nadolit), pečení chleba a chystání zásob na zimu. Žena musela být schopná napláňovat, kolik rodina spotřebuje potravin, dřeva na otop, loje na svícení atd. v průběhu řady měsíců. Ve vyšších společenských vrstvách sice žena sama nepřipravovala jídlo ani neprala, ale zase musela být schopná organizovat služebnictvo, což třeba v případě hradu bylo stejně náročné jako řídit větší firmu. Žena se obvykle nemohla sama zastupovat před soudem, často byla vyloučena z dědictví a téměř nikdy nemohla rozhodovat o svém sňatku. I když byly ženy opéřovány v milostných písních a rytíři se kvůli nim bili na turnajích, většinou stály ve stínu mužů. I ony však psaly historii. Pokud bychom si dějiny představili jako film, pak muži jsou herci a režiséři, tedy ti, kteří jsou vidět na první pohled, slavní a známí. Žádný film by však neznal bez techniků, kostymérů, maskérů, osvětlovačů a dalších lidí, o kterých divák neví. To byla ve středověku role žen. Ale ženy často psaly i scénáře.

stvo, zatímco Ferdinand byl katolík. Proto na něj chtěli mít Češi větší vliv, aby si tak pojistili, že bude respektovat jejich náboženskou svobodu. Ferdinand opravdu slíbil, že bude **dodržovat kompaktnost a respektovat stavovská privilegia**. Proto byl nakonec v roce 1526 zvolen a Habsburkové pak v českých zemích vládli až do roku 1918. V další kapitole se dozvíte, že Ferdinand své „předvolební sliby“ příliš nedodržoval.

- Jak byli Jagellonci spřízněni s Habsburky? A jak to, že Habsburkové vládli ve Španělsku?
- Proč došlo k bitvě u Moháče a jak dopadla? Co podle vašeho názoru mohl pro Evropu znamenat fakt, že se Turci dostali až do Uher?
- Proč Češi odmítli Ferdinanda za krále přijmout a prosadili si, že ho budou volit?

K významným stavebním památkám období vladislavské gotiky patří také chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (vlevo) a Prašná brána v Praze. Stavitelem Prašné brány byl Matěj Rejsek, který se podílel i na stavbě chrámu sv. Barbory; dokončil ji architekt Benedikt Rejt.

SHRNUTÍ

Po přečtení této kapitoly je vám jasné, že doba pohusitská nebyla nijak jednoduchá. Několikrát se řešila otázka nástupnictví a každý z panovníků se také musel potýkat s problémem, který jinde v Evropě neměl obdoby – s tím, že v jeho království existuje dvojí náboženství. Také jste si všimli, že od dob Zikmunda Lucemburského jsou osudy zemí Koruny české nezřídkem spojeny i osudy Uher a často oběma státům vládne jeden panovník. Nástupnické problémy sice už české země nikdy později řešit nemusely, ale ty náboženské ano. V oddíle *Raný novověk* se dozvíte, že byly dokonce roznětkou k prvnímu válečnému konfliktu celoevropského rozsahu – k třicetileté válce.

- Které panovnické rody se na českém trůnu od smrti Zikmunda Lucemburského vystřídaly?
- Kteří čeští panovníci byli zároveň i panovníky uherskými? Nemusíte se omezovat jenom na tuto kapitolu.
- Zkuste na základě toho, co jste se dozvěděli v této i v předchozích kapitolách, napsat stručné dějiny Uher od konce 14. století do roku 1526.

- Jaké bylo v tomto období mezinárodní postavení Čech? Co ho podle vašeho názoru ovlivňovalo nejvíce?

SLOVNÍČEK

majestát – 1. panovnická listina obsahující určité výsady, 2. nejvyšší panovnická moc, panovnický titul, 3. vznešenost

VÝSLOVNOST A SKLOŇOVÁNÍ

Hunyadi [huňady], 2. p. Hunyadiho

KULTURA VRCHOLNÉHO A POZDNÍHO STŘEDOVĚKU

V polovině 12. století vznikl ve Francii nový umělecký sloh – gotika. Jejím typickým znakem jsou **dlouhé štíhlé tvary**. Gotika se rychle šířila po téměř celé Evropě vyjma těch oblastí, které byly pod kulturním vlivem Byzance (tedy Balkánský poloostrov a Rusko). Do českých zemí gotika pronikala od druhé poloviny 13. století a nejdříve se začala uplatňovat ve **stavitelství**.

ARCHITEKTURA

Církevní architektura

Gotické chrámy se výrazně liší od románských bazilik: jsou vysoké, prostorné a mají obrovská okna zakončená lomeným obloukem, která dovnitř vpouštějí dostatek světla. Budovat takové chrámy umožnil vynález **vnějšího opěrného systému**. Chrámy jsou zvenčí obklopeny soustavou sloupů a pilířů spojených oblouky a ty stavbu podepírají. Nejčastějším typem klenby byla **klenba žebrová**. Uvnitř chrámu klenby podíraly vysoké **štíhlé sloupy**.

V každé zemi, kde se gotika rozšířila, měla trochu jinou podobu. Katedrála na fotografii pochází z portugalské Batalhy [batalji].

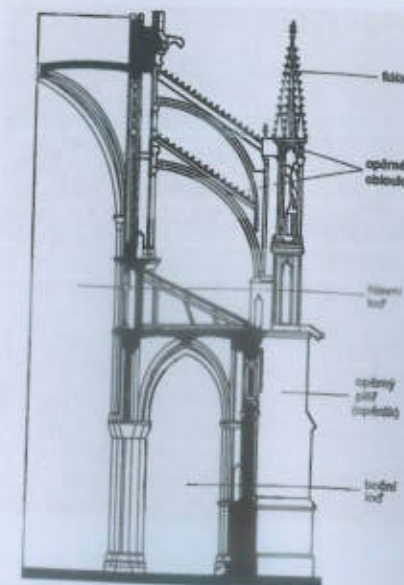

Schéma opěrného systému

- ✓ Vyučující fyziky vám pomůže zjistit, jak byla pomocí opěrného systému rozvedena tíha klenby do pilířů.

Na leteckém snímku katedrály ve francouzské Remeši je vidět, jak je hlavní loď opěrným systémem „podepřena“.

- ✓ Co znamená úsloví „je na tom práce jak na kostele“?